

van de natuurlijke werkelijkheid meer op den voorgrond. De natuur betrappen en vastleggen werd 'n opgave, die vele eeuwen van schildercultuur zou gaan beheerschen.

Met dit realiteitsbewustzijn, dat tot diep in de 19e eeuw doorloopt, begint de tweede groote periode der schilderkunst. Zij bleef *littéraire*, anecdotisch, doch verwisselt slechts van onderwerp, de religieuze mythologische voorstelling wordt vervangen door de voorstelling van de *natuur*. Wel worden de religieuze en mythologische onderwerpen nog toegepast, doch dit waren slechts *schijn*onderwerpen, het wezenlijk onderwerp was de natuur. Doel was: de natuur benaderen. Het model werd alles. De houten vormen en schimachtige lichamen, die de primitieven toepasten om hun religieuze gevoelens, de gevoelens van hun tijd te verbeelden, werden vervangen door zware massieve gestalten. De anatomie en het perspectief werden alles. Wij denken slechts aan het verschil dat bestaat tusschen de figuren van Giotto, Fra Angelico (afb. 5) en die van Rafaël en Michel Angelo (afb. 6, 7). Ook ten onzent ving de nauwgezette studie naar de natuur aan en wel voornamelijk met Hubert en Jan van Eyck, welke nog tot de primitieven gerekend worden.

Geleidelijk werd het religieus besef, de devotie, welke de primitieven met zooveel liefde in hunne figuren uitdrukten, verdrongen en maakte plaats voor de schoonheid van het natuurbesef, voor het Realisme.

Het middel droeg er ook toe bij: de olieverf, door de gebroeders van Eyck toegepast, en naar men beweert ook uitgevonden, verdrong de oude fresco, wasverf en andere manieren, die zich dank zij groote inspanning en zorg voor muurbeschildering leenden.

In de tweede periode wordt de schildery *uiterlijk* meer zelfstandig: ze komt al vrijer van den religieu-